

Les fórmules de resposta en català: presència i tractament en els diccionaris monolingües i bilingües català-alemany

Victòria Alsina (Barcelona)

■ 1 Introducció

■ 1.1 Tema i objectius

Aquest article tracta sobre les **fórmules de resposta** en català, amb èmfasi especial en un subtipus de fórmula específic, és a dir, les respostes que es fan amb ànim de burla a determinades preguntes o afirmacions (del tipus *Menja't una cama* com a resposta a *Tinc gana*), que anomenarem *fórmules de resposta iròniques*. Inicialment ens proposàvem de recollir només aquest subtipus de fórmula de resposta, però en començar a recopilar-les van sorgir diverses dificultats:

- a) No semblen haver estat gaire estudiades, ni aplegades en un recull, i gairebé no apareixen ni en els diccionaris més habituals ni en els reculls fraseològics; aquesta circumstància és més aviat un al·licient per centrar-s'hi, però també fa més complicada la tasca d'identificar-les i recollir-les totes.
- b) D'entrada partíem de la idea que seria un grup reduït de fórmules, però al cap d'un temps de recollir-ne ha resultat que eren força més nombroses del que semblava al començament.
- c) Se solapen amb altres tipus de fórmules de resposta, de les quals és una mica difícil delimitar-les, tot i que d'altra banda la comparació resulta interessant i il·luminadora.

Això ens va portar a ampliar el corpus i incloure-hi fórmules de resposta de més tipus, malgrat que continuem tenint un interès especial en les que anomenem iròniques. El motiu de l'ampliació del corpus va ser la idea que l'anàlisi d'un ventall més ampli de fórmules ens ajudaria, per comparació, a delimitar-les, definir-les i caracteritzar-les.

Aquest article, doncs, té com a objecte d'estudi les fórmules de resposta en català, i té els objectius següents:

- 1) Fer-ne un corpus; de moment no ens plantejem que sigui exhaustiu, sinó que reculli almenys les fórmules més habituals i conegudes.
- 2) Definir-les i establir la posició que ocupen en l'àmbit general de la fraseologia, o en relació amb la fraseologia; aquí no es pretén aportar cap novetat teòrica, sinó que ens basem en la bibliografia existent.
- 3) Proposar-ne una classificació, tenint especialment en compte les fórmules de resposta iròniques, que són el nostre objectiu principal, i caracteritzar-ne els diferents tipus distingint-los tant entre si com en relació amb altres tipus d'elements fraseològics.
- 4) Analitzar la presència que tenen i el tractament que han rebut en la lexicografia monolingüe catalana.
- 5) Veure com han estat tractades en els diccionaris bilingües, començant de moment pels diccionaris català-alemany.

D'aquesta manera esperem fer una contribució al coneixement de: a) la fraseologia catalana; b) el tractament de la fraseologia en la lexicografia monolingüe i bilingüe, i c) la fraseologia en general.

En tot cas, però, el que es presenta en aquest article és un estudi pilot per completar més endavant.

■ 1.2 Metodologia

La metodologia seguida ha estat la següent: En primer lloc hem establert una definició dels elements tractats –les fórmules rutinàries, que inclouen les fórmules de resposta– i una descripció de la relació que s'estableix entre aquests elements i els altres elements del seu entorn conceptual basant-nos en la bibliografia existent sobre el tema.

A continuació, hem establert un corpus de fórmules de resposta catalanes, que hem obtingut de les fonts següents:

- De la versió en línia de la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana de l'IEC (DIEC2)*, que té un sistema de cerca molt potent que permet, per exemple, trobar totes les accepcions o locucions la definició de les quals comença per “Expressió”, o les que contenen la paraula “resposta” o “respon” a la definició.
- Complementàriament, del *Gran Diccionari de la Llengua Catalana* d'Enciclopèdia Catalana (GDLC), més extens que el DIEC2.

- Del *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover-Moll (*DCVB*), que inclou molts refranys, cosa que el *DIEC2* i el *DGLC* no fan.
- Del recull de refranys *El refranyer* (Gargallo, 2010), que, com molts altres, es troba a internet.¹
- De llibres sobre fraseologia espanyola (o en part espanyola), que contenen un apartat dedicat a fórmules d'aquest tipus, les quals sovint tenen equivalents propers en català; en concret, Sosa Mayor (2014) i Corpas Pastor (1996).
- D'informants, incloent-hi l'autora d'aquest article.

Una vegada establert el corpus, l'hem analitzat i classificat, ajudant-nos, quan les trobàvem, de les definicions que en donaven el *DIEC2* o el *GDLC* i el *DCVB*.

De manera paral·lela, n'analitzàvem el tractament lexicogràfic rebut en els diccionaris catalans.

I a continuació hem buscat com els tractaven els diccionaris bilingües existents català-alemany, que de fet es redueixen a dos:

- El *Diccionari català-alemany* (*DCA*), un diccionari en línia elaborat al Departament d'Anglès i Lingüística de la Universitat de Lleida per Jaume Tió.
- Les equivalències alemanyes del *Diccionari de la llengua catalana multilingüe* (*DLCM*) d'Enciclopèdia Catalana, que es basa en el *Diccionari català-alemany* de la mateixa editorial.

■ 2 Les fórmules de resposta dins de les fórmules rutinàries

Com hem dit a l'apartat 1.1, doncs, aquest estudi pretén acostar-se a un grup de fórmules que es fan servir com a resposta a determinades expressions lingüístiques, sigui a altres fórmules o bé a actes de parla més generals. Aquestes expressions s'inclouen dins del que s'ha anomenat fórmules rutinàries (*Routineformeln* en alemany); en concret coincideixen molt amb el que Sosa Mayor anomena *Entgegnungsformeln*, 'fórmules de resposta', però no hi coincideixen totalment, com veurem a l'apartat 3.

1 Hem trobat i consultat un bon nombre de reculls de refranys i frases fetes; cal mencionar, per l'exhaustivitat que presenten, el *Diccionari de sinònims i frases fetes* (Espinal, 2006) i el blog *Paremiologia catalana* de Víctor Pàmies, però finalment només hem trobat algunes fórmules de resposta en el de Gargallo, segurament perquè el tipus d'expressió objecte del nostre estudi no és estrictament una parèmia, tot i que hi comparteix diverses característiques.

Primer establirem quina posició ocupen les fórmules rutinàries en general dins o en relació amb la fraseologia i a continuació n'enumeraré les característiques.

■ 2.1 Relació de les fórmules rutinàries amb la fraseologia

No hi ha dubte que les fórmules rutinàries estan estretament relacionades amb les unitats fraseològiques, però també és clar que presenten característiques pròpies. No tots els estudis de fraseologia les inclouen. En aquest aspecte resulta útil la diferència que estableix Ruiz Gurillo (1997: 62–72), després de fer un repàs de la bibliografia sobre el tema i basant-se en Gläser (1986), entre les concepcions amples de la fraseologia i les concepcions estretes:

Les **concepcions amples** de la fraseologia s'estructuren de manera jeràrquica del centre a la perifèria, i inclouen:

- en el centre, les unitats que presenten més estabilitat i que equivalen a una paraula o a un sintagma (les locucions);
- a la perifèria, totes les unitats que superen aquestes estructures, entre les quals es poden trobar refranys, vocabulari tècnic, expressions figurades, al·lusions literals, dialogismes, fórmules, unitats sintagmàtiques o expressions quasi-lliures;
- a la frontera entre la perifèria i el centre, de manera flexible, les combinacions de paraules “que poden estructurar-se com una oració o com un text” (Ruiz Gurillo, 1997: 63), és a dir, les frases proverbials; es tracta d'una classe que fa de pont i que l'autora divideix entre frases proverbials de tipus 1, més properes a les locucions (*armar la de San Quintín*) i les frases proverbials de tipus 2, més properes als refranys (*contigo, pan y cebolla*)

Les **concepcions estretes** de la fraseologia tenen en compte les unitats del centre (les locucions) i alguna o algunes de les més properes al centre, i exclouen les de la perifèria.²

Així doncs, segons Ruiz Gurillo, si es parteix d'una concepció estreta de la fraseologia les fórmules rutinàries no en formen part. Però sí que entren en una concepció ampla de la fraseologia, que també inclouria frases proverbials, refranys, expressions crossa, dialogismes i modismes.

2 Per exemple, Ruiz Gurillo, que dedica el seu llibre a la fraseologia teòrica espanyola, es decideix per una concepció estreta i té en compte les locucions, les frases proverbials de tipus 1 i les unitats sintagmàtiques, és a dir, aquelles estructures complexes que equivalen a la paraula o al sintagma però no a unitats superiors.

Pel que fa a Sosa Mayor, que se centra de manera específica en les fórmules rutinàries, ell en destaca dos aspectes: en primer lloc, no les classifica com a fraseologismes, tot i que reconeix que s'hi troben molt a prop; i en segon lloc sosté, apartant-se de les definicions anteriors, que no tenen com a característica principal el lligam a una situació comunicativa concreta, ja que, segons argumenta, en el curs de la seva recerca ha trobat que hi ha un seguit de fórmules d'aquest tipus que estan feblement lligades a una situació.

Segons la seva concepció de les fórmules rutinàries, aquestes es troben molt a prop de dos grups d'elements lingüístics de natura força diferent, que són:

- els fraseologismes, amb els quals, com acabem de dir, comparteixen un seguit de propietats;
- els encara poc definits *linguistic routines* (“expressions which occur in more or less predictable environments and in specific social situations or in particular types of interaction and are relatively conventionalised” [Hymes, 1962, citat per Sosa, 2006: 19]).

En l'apartat dedicat a l'anàlisi de les fórmules catalanes es farà visible aquesta proximitat entre les fórmules de resposta i altres tipus d'elements lingüístics.

■ 2.2 Característiques de les fórmules rutinàries

Sosa Mayor (2006: 17–18) estableix les característiques principals següents, tot subratllant que les fórmules rutinàries són elements sense límits ben definits:

- 1) Són unitats lingüístiques (per oposició a gestuals o d'altres tipus).
- 2) Sovint es componen d'una estructura polilèxica; i aquesta estructura presenta diverses característiques, entre les quals es pot destacar l'estabilitat, que comparteix amb les unitats fraseològiques.
- 3) A més, el significat sumat dels seus components passa a un segon terme respecte de la funció de dur a terme un acte de parla concret.
- 4) Constitueixen una convenció acceptada per tots els parlants d'una comunitat lingüística.
- 5) La característica més important que presenten és que la pronunciació d'una fórmula rutinària equival a dur a terme un acte de parla concret.
- 6) El seu ús està lligat a determinades situacions.
- 7) Han de complir el requisit, segons la concepció que en té Sosa Mayor, de constituir, elles soles, una contribució a l'intercanvi lingüístic.

Les fórmules de resposta, com a subgrup de les fórmules rutinàries, presenten totes aquestes característiques i, a més, la de pronunciar-se sempre com a reacció a una declaració o afirmació anterior, que al seu torn sovint també és una fórmula rutinària (Sosa Mayor, 2006: 158).

■ 3 Establiment i anàlisi del corpus. Tractament en els diccionaris

Seguint la metodologia exposada a l'apartat 1.2., hem establert un corpus de 41 fórmules de resposta (sense comptar-hi les variants), que s'han posat a l'annex del final de l'article. No es tracta d'un corpus exhaustiu, perquè per aconseguir fer-lo caldria una feina de buidatge molt més llarga i extensa. Però creiem que és un corpus que recull les fórmules més usals i conegudes, i prou representatiu per poder establir una tipologia i treure'n unes conclusions fiables.

L'anàlisi de les fórmules del corpus i del tractament que han rebut en els diccionaris ens permet classificar-les i proposar les característiques, tant lingüístiques com lexicogràfiques, de cadascuna de les classes.

En primer lloc hem de dir que es podien classificar per diversos criteris, com a mínim pels tres següents:

- a) Des del punt de vista formal: n'hi ha que són oracions senceres i n'hi ha que són sintagmes de diferents tipus; però totes constitueixen un acte de parla per sí soles.
- b) Des del punt de vista del grau d'estabilitat: n'hi ha de plenament invariables i n'hi ha que presenten variants.
- c) Des del punt de vista pragmàtic; és a dir, en quin context apareixen, a què fan de resposta i quina intenció tenen.

Hem triat el tercer criteri perquè és el que permet delimitar millor el subgrup de les fórmules de resposta iròniques en què se centra de manera especial el nostre interès. El resultat d'aplicar aquest criteri a la classificació dona tres tipus de fórmules de resposta, que a continuació justificarem tot donant-ne les característiques formals, sintàctiques, semàntiques i pragmàtiques, i descrivint breument el tractament lexicogràfic que han rebut.

■ 3.1 Fórmules de resposta a declaracions no formulars

En aquest grup hi ha les fórmules que es fan servir com a resposta a una afirmació o declaració no formular, com *Demà m'afaitaràs!* per expressar incredulitat o refús respecte del que s'acaba de dir, o *Això mateix!* per expressar-hi acord. No són una resposta a una fórmula concreta ni a una situació

especial, sinó que serveixen per expressar acord, desacord, consentiment, refús, etc. de manera general.

Hem trobat deu fórmules amb aquestes característiques: *a bodes em convides; això mateix!; ara hi corro; d'acord!; demà, m'afaitaràs!; i tant!; ni ganes!; i un be negre (amb potes rosses); (gràcies.) igualment i a caure, (m'ajudes).*

Des del punt de vista formal són variades, ja que inclouen tant oracions com paraules soles o sintagmes preposicionals; però s'assemblen en el fet de ser invariables: només les tres darreres presenten una certa variabilitat en el sentit que una part de la fórmula –la part que hem posat entre parèntesis– es pot ometre; aquesta variabilitat és mínima en el cas de *i un be negre* i *igualment*, i força més gran en el cas de *a caure*; quatre paràgrafs més avall tornem a parlar d'aquesta darrera fórmula. Des del punt de vista funcional, totes equivalen a un adverbi, menys, potser, *a caure*.

Des del punt de vista del grau de formalitat o del nivell lingüístic al qual pertanyen, totes són, com era d'esperar, pròpies de la llengua oral, ja que es tracta de respostes, que en una majoria de casos es produeixen en intercanvis comunicatius parlats; però s'hi pot distingir una gradació des de la que és d'un registre més alt, (*gràcies.) igualment*, possible en contextos formals –tot i que també familiars–, fins a les que només apareixen en contextos molt familiars, com *demà, m'afaitaràs!* o *i un be negre*. També presenten diferents graus de vigència, tot i que una majoria són vives i molt usades.

Pel que fa al tractament lexicogràfic, tenen una presència gairebé total en els diccionaris catalans consultats: les set primeres apareixen en el *DIEC2* –i per tant també en el *GDLC*– tractades com a locucions i definides amb una fórmula semblant: “Expressió usada per a indicar / usada per a manifestar / usada com a resposta / amb què es respon / amb què es manifesta / que denota...”. Fixem-nos que gairebé totes comparteixen el mateix descriptor,³ però la part de la definició que ve a continuació és força variada, i, concretament, es pot dividir en dos tipus rellevants per al nostre estudi: les que fan referència al fet que es tracta d'una resposta i les que no hi fan referència.

Dues fórmules més estan definides només en el *GDLC*: *i un be negre (amb potes rosses)*, amb el mateix tractament i amb la definició “Frase amb què es rebutja o menysprea una pretensió o una afirmació d'algú”, i (*gràcies.) igualment*, amb la definició “Expressió usada en respostes, especialment de

3 L'única de les set que té un descriptor diferent és *i tant!*, definida com a “Exclamació que equival a *evidentment, naturalment*”.

cortesia...”. Veiem, doncs, que totes dues, sobretot la segona, segueixen la fórmula definitòria del DIEC2.⁴

L'única de les deu fórmules que no es troba a cap dels tres diccionaris consultats és *a caure*, (*m'ajudes*). Potser això respon al fet que és la menys fixada, com hem dit més amunt, i en conjunt la menys prototípica del grup; es podia haver inclòs, per les característiques d'ironia i de familiaritat que presenta, en el tercer grup (descriu a l'apartat 3.3). Una altra fórmula que es podria haver classificat de manera diferent és (*gràcies*,) *igualmente*, ja que es podia haver considerat una resposta a una altra fórmula i s'hauria pogut incloure en el segon grup (apartat 3.2).

Pel que fa al tractament en els dos diccionaris bilingües analitzats, només n'hi ha una que aparegui a tots dos, *d'acord*; dues més, *això mateix!* i (*gràcies*,) *igualmente*, apareixen només al DLGM. En tots els casos són tractades amb equivalents.

■ 3.2 Fórmules de resposta a una altra fórmula

En aquest grup hi ha les fórmules que es pronuncien en resposta a una altra fórmula, com *de res* o *no s'ho val*, pronunciades com a reacció a una fórmula d'agraïment; són fórmules que completen i alhora serveixen per respondre a una fórmula.⁵

Hem trobat dotze fórmules amb aquestes característiques: *a disposar*, *a tu/vostè/ vosaltres*; *i a llevar-se quan sigui l'hora*; *i bona hora*; *i tu que ho veges*; *de res*; *en vida teva/seva/vostra*; *no es mereixen*; *no ha estat res*; *no s'ho val*; *seran donats*; *vostè les té totes*.

Pel que fa al registre, tot i pertànyer a la llengua oral totes les fórmules d'aquest grup presenten un grau de formalitat més aviat alt a causa del seu caràcter cortès, molt més marcat que en les del primer grup. D'altra banda, presenten diferents graus de vigència, tot i que la majoria són compreses per tothom. N'hi ha una que constitueix la segona part d'una fórmula més llarga (*bon dia i bona hora*), i que es diu –o es pot dir– com a resposta a la primera part.

4 De fet són el tractament i la fórmula emprats en el *Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra (1932), diccionari en què es basen tant el DIEC2 com el GDLC.

5 Les fórmules que Sosa Mayor (2006: 158–160) anomena *Entgegnungsformeln*, ‘fórmules de resposta’, només corresponen a aquest subgrup. Com hem dit més amunt, doncs, la classificació que fa ell no encaixa exactament amb la que es presenta en aquest article, ja que nosaltres incloem més tipus de fórmules en aquest terme: no tan sols les descrites a 3.2, sinó també les descrites a 3.1 i a 3.3.

Només tres estan definides al *DIEC2* i dues més les hem trobat en corpus de diferents tipus: *El refranyer* de Jose Gargallo i una llista de diàlegs per a estrangers publicada per la Generalitat de Catalunya;⁶ les altres provenen: a) d'informants de diverses procedències, inclosa l'autora d'aquest article, i b) de llibres de fraseologia espanyola (en què una part dels casos aportats tenen equivalents clars en català).

Pel que fa als diccionaris bilingües, només una d'aquestes fórmules apareix als dos diccionaris bilingües analitzats, *de res*; una altra, *no s'ho val*, apareix només al *DLCM*. En els tres casos són tractades amb equivalents.

■ 3.3 Fórmules de rèplica irònica

En aquest grup hi ha les fórmules que serveixen de resposta, normalment irònica o de vegades en forma de retret, a una pregunta o afirmació no formular però sí freqüent, com *Menja't una cama!*, en resposta a *Tinc gana*.

Hem trobat dinou fórmules amb aquestes característiques: *abriga't amb la capa de Sant Josep; agarra't al cul i menjaràs carn* (i un seguit de variants); *arriba't al ponedor; beu a gallet; cafè; conill, que té més tall; els ocells fan cagarades; fume-li castanya; i els naps a l'Advent* (amb un seguit de variants); *la mateixa hora d'ahir a aquesta hora; l'hora de comptar diners; mala cara quan morirem; menja't una cama; que dinen els cegos; pare Vidal; sona que ballarem; un burro per la plaça; un ca és un gos; vendre la casa i anar a lloguer*.

Només una d'aquestes fórmules està definida al *DIEC2*, *un ca és un gos*, justament una que ens resultava de les menys conegudes. Les altres procedeixen de la memòria de l'autora de l'article, d'informants de diverses procedències i d'*El refranyer* de Jose Gargallo, on no es troben agrupades sinó que s'han d'anar espigolant a partir de la definició.⁷ Pel que fa als diccionaris bilingües, cap de les 19 fórmules apareix a cap dels dos consultats. Es constata, doncs, la manca de fonts documentals on anar a buscar aquest tipus d'elements; les locucions i els refranys han estat objecte d'estudis i estan recollits en la lexicografia, tant general com especialitzada, però les fórmules de resposta iròniques, que no es troben ben bé ni en un grup ni en l'altre tot i tenir trets en comú amb tots dos, semblen haver quedat al marge d'aquest interès. Això vol dir que possiblement aquest grup s'am-

6 <http://www10.gencat.cat/WebAcollida/AppJava/ca/Menu_Principal/Veinatgeiconvivencia/MenuComun/Expressions/Expressions.jsp?pag=tcn:393-87712-64&pagindex=tcn:393-87731-64> [15.10.2014].

7 Aquest blog té un programa de cerca potent que permet fer-ho amb certa facilitat.

pliaria força amb una recerca més extensa, tant pel que fa a fonts com a informants.

Pel que fa al registre, aquestes fórmules es produeixen en contextos de gran col·loquialitat i familiaritat, i de manera específica pertanyen a la llengua relacionada amb la infantesa: la que fan servir els infants entre ells o la que es fa servir per parlar-hi; així com les del grup anterior són fórmules corteses, aquestes són fórmules iròniques, burletes.

D'altra banda, es constata que n'hi ha una que constitueix la segona part d'un refrany més llarg (*cada cosa al seu temps, i els naps a l'Advent*), i que es diu –o es pot dir– com a resposta a la primera part. En aquest aspecte, es veu la relació entre els refranys i aquest tipus de fórmules. Una característica important i diferenciadora d'aquest subgrup, que també el relaciona amb el món de la paremiologia, és l'ús que fan les fórmules de resposta iròniques dels recursos fònics i de sentit: el ritme, la rima, els dobles sentits.

Presenten diferents graus de vigència, encara que una gran part són força conegudes i utilitzades.

■ 4 Conclusions

Es poden treure les conclusions següents de tot el que hem vist fins ara:

En primer lloc, les fórmules de resposta en català es poden classificar seguint diversos criteris. Si ens atenem al criteri pragmàtic, és a dir al context en què apareixen, hi podem distingir tres tipus: a) les fórmules de resposta a afirmacions o preguntes generals; b) les fórmules de cortesia que són resposta a fórmules de cortesia; c) les fórmules iròniques que són una rèplica a frases concretes; aquestes són més properes als refranys i a altres enunciats paremiològics que els altres dos tipus.

En segon lloc, els tres tipus estan tractats de manera diferent en els diccionaris:

- a) Les fórmules del primer tipus es troben de manera majoritària recollides i descrites en els diccionaris monolingües catalans, i, en el cas de les que tenen una fórmula equivalent en alemany, en els bilingües català-alemany, on són tractades mitjançant equivalents.
- b) Les fórmules del segon tipus només estan en part recollides i descrites en els diccionaris monolingües catalans, i, en el cas de les que tenen una fórmula equivalent en alemany, en els bilingües català-alemany, on són tractades, com les del grup anterior, mitjançant equivalents.

- c) Les fórmules del tercer tipus, aquelles que d'entrada centraven la nostra atenció, pràcticament no apareixen en els diccionaris monolingües catalans, i no apareixen en absolut en els bilingües català-alemany.

El motiu de l'absència en els diccionaris de les fórmules de resposta iròniques, un grup d'unitats fraseològiques molt vives en la llengua oral, pot ser que no s'hagin considerat prou estàndard per aparèixer en diccionaris normatius, que és el que són el *DIEC2* i el *DGEC*. També pot ser que es considerin massa propers als refranys, que pertanyerien a un altre tipus de recull; tanmateix, s'ha de dir que en el *DCVB*, que sí que recull els refranys, en general tampoc no hi apareixen.

En tercer lloc, pel que fa a les dels dos primers grups, s'ha comprovat que tenen una presència i un tractament desiguals en la lexicografia. Caldria fer una proposta d'inclusió de totes aquestes fórmules en els diccionaris monolingües i de tractament més regular i controlat (que no vol dir necessàriament més homogeni) del que han rebut fins ara.

Una quarta conclusió és que també caldria incloure en els diccionaris bilingües almenys les fórmules més usuals, i proposar un tractament per a les que no tenen equivalent en alemany.

Finalment, concloem que les fórmules de resposta iròniques en català constitueixen un camp d'estudi encara per explorar, cosa que potser es podria fer conjuntament amb altres tipus d'expressions de l'estrat més informal de la llengua. ■

■ Bibliografia

- Corpas Pastor, Gloria (1996): *Manual de fraseologia espanyola*, Madrid: Gredos.
- DCA = *Diccionari català-alemany* (1996–2014), Jaume Tió, Departament d'Anglès i Lingüística, Universitat de Lleida, <<http://www.dca.udl.cat>> [15.10.2014].
- DCVB = *Diccionari català-valencià-balear* (1962), Mallorca: Editorial Moll.
- DIEC2 = *Diccionari de la llengua catalana de l'IEC* (2007 [2a edició, versió en línia actualitzada fins al 2013]), Barcelona: Enciclopèdia Catalana / Edicions 62.
- DLCM = *Diccionari de la llengua catalana multilingüe castellà-anglès-francès-alemany* [versió en línia], Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Espinal, M. Teresa (2006 [2004]): *Diccionari de sinònims i frases fetes*, segona edició, Barcelona / València: Servei de Publicacions de la UAB / Publi-

cacions de la Universitat de València / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Gargallo, Jose (2010): *El refranyer. Dites i refranys de Jose Gargallo Gregori*, <<http://www.elrefranyer.com>> [15.10.2014].

GDLC = *Gran Diccionari de la Llengua Catalana* (1998) [versió en línia], Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Gläser, Rosemarie (1986): *Phraseologie der englischen Sprache*, Tübingen: Niemeyer.

Hymes, Dell (1962) "The ethnography of speaking", dins: Gladwin, Thomas / Sturtevant, William (eds.): *Anthropology and Human Behaviour*, Washington D.C.: Anthropological Society of Washington, 13–53.

Pàmies i Riudor, Víctor: Blog *Paremiologia catalana. Refranys, dites, frases fetes, proverbis...* Una mica de tot, <www.refranys.com> [15.10.2008].

Ruiz Gurillo, Leonor (1997): *Aspectos de fraseología teórica española*, València: Universitat de València.

— (1998): *La fraseología del español coloquial*, Barcelona: Ariel.

Sosa Mayor, Igor (2006): *Routineformeln im Spanischen und im Deutschen*, Wien: Praesens Verlag.

■ Annex: Corpus de fórmules de resposta catalanes

En aquest apartat presentem les fórmules de resposta dividides en els tres subtipus explicats a l'apartat 3 de l'article. Per a cada fórmula s'indica quin significat o ús té i on s'ha trobat documentada. En el cas que procedeixi d'una comunicació personal hi posem "Informant",⁸ i en el cas que respongui a la nostra competència lingüística personal, compartida amb altres persones, hi posem "Competència personal".

8 Aquests informants, a qui vull fer constar el meu agraïment, són concretament Jaume Pòrtulas (UB) i els participants en la Secció de Fraseologia Contrastiva del 24è Col·loqui germano-català celebrat a la Ruhr-Universität Bochum del 17 al 19 de setembre del 2014: Jordi Antolí (UA), Òscar Bladas (Universitat de Belfast), Mireia Calvet (UB), Carme Colominas (UPF), Immaculada Fàbregas (Universitat de Bretanya-Sud), Ferran Robles (Universitat de València) i Aina Torrent (TH Köln). També vull transmetre el meu agraïment als participants alemanys en la secció, per les reflexions i aportacions teòriques i metodològiques que van resultar igualment enriquidores: Jenny Brumme (UPF), Heike van Lawick (Universitat de Graz) i Sarah Gemicioglu (Ruhr-Universität Bochum).

■ Tipus 1. Fórmules de resposta a declaracions no formulars

Fórmula	Ús i significat	Documentat
<i>A bodes em convides</i>	“Expressió que denota la joia que ens produeix una proposició que acceptem” (DIEC2)	DIEC2, GDLC
<i>A caure(, m’ajuda/ ajudes/ ajuden/ ajuden)</i>	Expressió amb què es respon irònicament a qui afirma ajudar-nos	Competència personal
<i>Això mateix!</i>	“Expressió amb què es manifesta la conformitat, el consentiment.” (DIEC2)	DIEC2, GDLC, DLCLM
<i>Ara hi corro!</i>	“Expressió emprada com a resposta per algú quan no està disposat a fer allò que li suggereixen o li manen.” (DIEC2)	DIEC2, GDLC
<i>D’acord!</i>	“Expressió usada per a indicar incredulitat o refús.” (DIEC2)	DIEC2, GDLC, DCA, DLCLM
<i>Demà, m’afaitaràs!</i>	“Expressió usada per a indicar incredulitat o refús.” (DIEC2)	DIEC2, DCVB
<i>I tant!</i>	“Exclamació que equival a <i>evidentment, naturalment?</i> ” (DIEC2)	DIEC2, GDLC
<i>I un be negre (amb potes rosses)!</i>	“Frase amb què es rebutja o menysprea una pretensió o una afirmació d’algú.” (GDLC)	GDLC
<i>(Gràcies,) igualment</i>	“Expressió usada en respostes, especialment de cortesia, amb la qual hom manifesta a l’altre allò mateix que acaba d’expressar-nos.” (GDLC)	GDLC, DLCLM
<i>Ni ganes!</i>	“Expressió usada com a resposta de despit a una negativa.” (DIEC2)	DIEC2, GDLC, DCVB

■ Tipus 2. Fórmules de resposta a una altra fórmula

Fórmula	Ús i significat	Documentat
<i>A tu / vostè / vosaltres</i>	Resposta a una fórmula d'agraïment	Competència personal
<i>De res</i>	“Expressió de cortesia que respon a un regreïament.” (DIEC2)	DIEC2, GDLC, DCA, DLGM
<i>En vida teva / seva</i>	Expressió de cortesia que respon a “Per molts anys”	Competència personal
<i>I a llevar-se quan sigui l'hora</i>	Resposta a “Bon dia i bona hora”	Informant
<i>I bona hora</i>	“Expressió que s'afegeix a les salutacions <i>bon dia, bona nit</i> .” (DIEC2)	DIEC2, GDLC
<i>I tu que ho veges</i>	Expressió de cortesia que respon a “Per molts anys”	Informant
<i>No es mereixen</i>	Resposta a “Gràcies”	<i>El refranyer</i> de Jose Gargallo
<i>No ha estat res / a disposar</i>	Resposta a “Gràcies” o altres fórmules d'agraïment	Apareix en una guia d'acollida de la Generalitat. ⁹
<i>No s'ho val</i>	“Fórmula de cortesia en resposta a un regreïament.” (DIEC2)	DIEC2, GDLC, DLGM
<i>Seran donats</i>	Resposta a “Doneu / dona records (a algú)”	Competència personal
<i>Vostè les té totes</i>	Resposta humorísticament galant a “Gràcies”	Competència personal

9 Vegeu a la nota 4 l'enllaç on es pot trobar.

■ Tipus 3. Fórmules de resposta iròniques

Fórmula	Ús i significat	Documentat
<i>Abriga't amb la capa de Sant Josep</i>	Resposta burleta a “Tinc fred”	Informant
<i>Agarra't al cul i menjaràs carn / gira't de cul i menja carn / pega't un mos al cul i menjaràs carn / pega un bram</i>	Resposta burleta a “Tinc fam” (vegeu també “menja't una cama”)	El refranyer. En els tres casos amb l'explicació “Es diu als insistents, sobretot xiquets”.
<i>Arriba't al ponedor</i>	Resposta burleta a “Tinc calor”	Informant (valencià). A El refranyer hi ha el refrany Si tens calor acosta't al ponedor.
<i>Cafè. (Amb dues rèpliques més: Què? / Cafè / Per a vostè / De la tia Mercè)</i>	Rèplica burleta a “Què?”	Competència personal
<i>Conill, que té més tall</i>	Resposta de retret a “Carai” o “Carall”	Informant
<i>Els ocells fan cagarades</i>	Rèplica o interrupció irònica a “A vegades...”	Informant
<i>Fume-li castanya</i>	Rèplica irònica a “Una aranya”	Informant
<i>I els naps a l'Advent / naps i cols a l'Advent / i les figues a l'agost</i>	Resposta a “cada cosa al seu / a son temps”	Competència personal. A El refranyer hi ha el refrany <i>Cada cosa al seu temps com les figues a l'Agost</i>
<i>La mateixa d'ahir a aquesta hora</i>	Resposta irònica a “Quina hora és?”	Informant
<i>L'hora de comptar diners</i>	Resposta irònica a “Quina hora és?”	Competència personal
<i>Mala cara quan morirem</i>	Resposta irònica a “Què farem?”	Competència personal
<i>Menja't una cama</i>	Resposta irònica a “Tinc gana”	Competència personal

<i>(Pixa a la taula i) beu a galet / pixa i beuràs calentet / gira't de cul i ven-te un pet</i>	Resposta burleta a “Tinc set”	Competència personal. <i>El refranyer.</i> Amb l'explicació “Es diu, sobretot, als xiquets quan es fan pesats demanant de beure”)
<i>...que dinen els cegos.</i>	Rèplica irònica a “Avorem” “Expressió per indicar incredulitat” (<i>El refranyer</i>)	<i>El refranyer</i>
<i>...pare Vidal.</i>	Rèplica a “Altre que tal”	<i>El refranyer</i>
<i>Sona que ballarem</i>	Resposta burleta a “Tinc son”	Informant
<i>Un burro per la plaça</i>	Resposta burleta a “Què passa?”	Competència personal
<i>Un ca és un gos</i>	Expressió amb què es replica a un <i>ca!</i> interjecció.” (DIEC2)	DIEC2
<i>Vendre la casa i anar a lloguer</i>	Resposta irònica a “Què hem de fer?”	<i>El refranyer</i>

- Victòria Alsina, Universitat Pompeu Fabra, Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge, c/Roc Boronat, 138, E-08018 Barcelona, <victoria.alsina@upf.edu>.

Zusammenfassung: Der Artikel beschäftigt sich mit formelhaften Antworten im Katalanischen und speziell mit den Ironie oder Spott signalisierenden Antwortformeln. 41 dieser formelhaften Ausdrücke wurden auf ihre Behandlung in allgemesprachlichen und in zweisprachigen Deutsch-Katalanisch-Wörterbüchern untersucht. Es konnten drei Typen unterschieden werden: a) Antworten auf allgemeine Äußerungen, b) Antworten auf formelhafte Ausdrücke, und c) ironische Antworten auf konkrete Phrasen. Lexikographisch werden die drei Typen verschieden behandelt: Typ a) ist weitgehend in den allgemesprachlichen und zweisprachigen Wörterbüchern repräsentiert, Typ b) dagegen weniger, während Typ c) vollkommen fehlt. Es ist folglich unumgänglich, letzteren Typ genauer zu erforschen. ■

Summary: This article examines Catalan formulaic responses, with special focus on those responses conveying an ironic or mocking attitude. 41 items of this set of formulaic expressions are examined to determine their treatment in general-language and in

bilingual German-Catalan dictionaries. It is found that they can be divided into three different types: a) responses to general statements; b) responses to formulaic expressions, and c) ironic responses to concrete phrases. The three types receive different lexicographic treatment: type a) is widely present both in general and bilingual dictionaries, type b) less so, while type c) is almost totally absent from dictionaries. It is concluded that this type of expressions merits further study. [Keywords: formulaic expressions, formulaic responses, phraseology, lexicography, Catalan, German] ■